

İZZETPAŞA VAKFI ADINA
SAHİBİ ve YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
NİHAT ERİŞ

Genel Yayın Yönetmeni
NAZIM PAYAM

Tashih
MAHMUT BAHAR

Röportaj
Yrd. Doç. Dr. TANER NAMLI

Dizgi-Tasarım-Kapak-Web
AYDIN KARABULUT

Çizgi
Osman Suroğlu

Basın ve Medya
GIYASETTİN DAĞ

Hukuk Danışmanı
Av. Şuay ALPAY

Dağıtım
İzzetpaşa Vakfı

Danışma Kurulu
Yavuz Bülent BAKİLER
Prof. Dr. Ahmet BURAN
Doç. Dr. Vefa TAŞDELEN
Doç. Dr. Levent BAYRAKTAR
Prof. Dr. Tarık ÖZCAN
Yrd. Doç. Dr. Metin Kayahan ÖZGÜL
Dr. M.NACİ ONUR
Necati KANTER
Yrd. Doç. Dr. A. Faruk GÜLER
KEMAL BATMAZ
Ömer KAZAZOĞLU

Abone ve Reklam
Yurt İçi: MUSTAFA YAVUZ
Posta Çeki Hesap No:1285029

Yönetim Yeri
İZZETPAŞA CAD. İZZETPAŞA VAKFI
EK BİNA NO:16/4 ELAZIĞ

Tel. 0 (424) 233 55 13 - 233 15 00 (114)
Belgegeçer (faks) : 0 (424) 237 49 65

Baskı
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşletmesi
Tel. 0312 354 91 31
Yenimahalle / ANKARA

Abone Şartları (Yıllık): Yurt İçi: 30 TL
Yurt Dışı: 40 Avro
Yıllık Kurum Abone: 100 TL

Gönderilen yazılar basılınsın basılmınsın iade edilmez.
Yayın Kurulu dergiye girecek yazılarda gerekli gördüğü
değişiklikleri yapar. Yayımlanan yazıların fikri sorumluluğu
yazarlarına aittir. Bizim Külliye adı
anılmaksızın alıntı yapılamaz.
e-posta (e-mail)

bizimkulliye@gmail.com
www.bizimkulliye.com
ISSN:1302-3500

- 3
Nazım Payam
Dosya konusu
- 5
Kalender Yıldız
Kapı
- 6
Serdar Arslan
Eskisi
- 7
Mahmut Bahar
Halam ve kumrular
- 8
Nurettin Durman
Karabatak
- 9
Yahya Akengin
Güvercinleri de vurdular
- 10
Seval Koçoğlu
Bir çizgi film okuması
Ayı Paddington
- 12
Mehmet Kurtuluş
Kutsaldan edebiyata hayvan
olgusu
- 16
Köksal Alver
Turna
- 18
Muhsin İlyas Subaşı
Hayatımızdaki hayvanlar
- 20
Gizem Ece Gönül
Ahmet Haşim'in davetkâr
kusu: Leylek
- 24
Muhammed Hüküm
Sezai Karakoç'un gemisi...
- 27
Nilüfer İlhan
Siyasal öznenin
hayvan zihnine
yansıma biçimi
olarak kedi
mektupları
- 31
Necati Kanter
Gece
- 34
Namık Açıkgöz
Maskara Mırıldak'ın
son mektubu:
ölyüyorum anne
- 37
Serhat Işık
Güneş batmak
üzereydi
- 38
Yusuf Çetindağ
Türk kültüründe
hayvan-bitki
üslubu ve ara konu
temellendirmesi
- 40
Taner Tatar
Edebiyat ve hayvanat
- 44
Nedim Bakırcı
Dede Korkut
kitabı'nda yer alan
hayvanlar üzerine
- 54
haz. Ebru Şenocak
Soruçturma
- 67
Hasan Akçay
Bir gözlerin kaldı
- 68
M. Halistin Kukul
Gözler
- 69
Mehmet Baş
Antik bekleyiş
- 70
Mehmet Özdemir
İbnül Vakit
- 72
Alperen Uluer Yaşar
Günah
- 73
Salih Uçak
Zarif atlar manzumesi
- 76
Mahir Adıbeş
Türk edebiyatında at
- 87
Fahri Kaplan
Klasik şiirin şair kuşları
- 91
Müjgan Üçer
Hayvanlar alemine halk
penceresinden bir nazar
- 96
Hayrettin İvgin
İkinci kişisi hayvan olan
fıkramsı atasözleri
- 99
Kemal Batmaz
Hayvan fıkraları ve
edebiyat
- 102
U. Ahmet Eker
Hayvan öyküleri
- 104
Süleyman Daşdağ
Muhtarın vicdan müessesesi
- 106
Yusuf Dursun
Bestami Yazgan'ın sevimli
dostları
- 111
Recep Yılmaz
röp. Kemal Batmaz

Sezai Karakoç'un gemisi ve üstüne yorulan kartal

■ MUHAMMED HÜKÜM

Yeni bir dünya yaratmak için insan yetmemiş olmalı ki Nuh Peygamberin gemisi, hayvan çiftleri ile örülmüş bir kissadan oluşmuştur. Kuyruğundan sürüklenerek gemiye çekilen eşekten, gagasında taze zeytin dalı taşıyan güvercinlere kadar bir semboller zinciri bizi anlam katmanlarına çağırır.

Şiirlerinde insanın yeryüzündeki hikâyesinin izini süren Sezai Karakoç da öncelikli olarak yıkılmış bir medeniyetin ardından yeniden inşa etmeye çalıştığı bir kozmosun temel çerçevesini belirleme isteğindedir. Doğu medeniyetinin yaşadığı tufanın sonrasında imgelerden yola çıkarak bir dünya inşa etme girişimindedir Karakoç. Karakoç'un kelimelerle inşa ettiği bu kozmos lirik bir ortam üzerine serilmiş rüzgârlardan, bahar ve gül sağanaklarından, dolunaylardan ve benzer lirik temel yapı taşlarından oluşur. Oluşturulan bu şiir evreninin karakteristik özelliği yüce değerler arasında kalışın yarattığı gerilimdir. Gittikçe artarak şiirde kendine yer bulacak olan hayvan sembolleri bu şiir evreni içerisinde başlangıçta çerçeveyi tamamlayan lirik figürlerdir. Merhamet isteyen kanadı kırık kuş, ürkek ürkek dağa bakan tavşanlar ve aya karşı uluyan kirli çakallar^[1] bu

"Her çağda, şartlar ne kadar ağır ve umutsuz olursa olsun, inananlar için muhakkak bir Nuh'un Gemisi vardır"

lirik manzaranın tamamlayıcılarıdır.

Mona Roza'daki incir kuşları, turnalar, kanlı kuş tüyleri gelecekte Sezai Karakoç şiirinin güçlü imgelerinden biri olacak "kuş" imgesinin melankolik yanını oluşturur. Sonuna kadar olumlu ve merhamet içeren bir boyut taşıyan kuş imgesi doğa insan ilişkilerinde doğanın saflığını vurgular. Kuş, yaratılışının ona sağladığı uçuş özgürlüğü ile geleneksel edebiyatta da metafizik boyutla ilişki kurmaya yatkın bir semboldür. Aklımıza ilk gelen Attar'ın Mantık'ut-Tayr'ı insanın kendi gerçeğini bulması yolculuğunu ifade edebilecek gücü kuş sembolünün kendi içinde barındırdığını gösteren bir örnektir.

Karakoç şiirinde İslam medeniyeti ile bağ kurmaya çalışırken kullandığı semboller, metafizik bir özellik kazanır. Bu bağlamda kuş sembolü peygamber kıssalarından ve geleneksel Doğu edebiyatındaki çağrışımlarından hareketle şiir içinde mistik anlamlar kazanır. Örneğin Mona Roza'daki "Çocuklara açar mağaraları gün görmemiş kuşlar ve örümcekler" dizeleri Peygamberin hicreti esnasında saklandığı mağarada, kuşlar ve örümcekler sayesinde kurtuluşuna gönderme yaparak soyutlaşır ve metafizik bir sembole dönüşür.

1. Karakoç anılarında bu imgenin ideolojik bir

göndermesi olmadığını vurgular.

Tilkiler, kediler, örümcekler, su yılanları Mona Roza'da Karakoç gemisinin yalnız imgeleridir.

Sezai Karakoç şiirlerinde hayvan sembollerini sınıflandırmak isterken karşımıza çıkan ayırt edici durumların ilki hayvanların evcil olup olmadığıdır. Bu evcillik hayvanların modernizmle tanışıp tanışmaması ile ilgili olarak da düşünülebilir. Öncelikle evcil hayvanlar olarak kedi ve köpeğin tilkiye ve kuşlara nazaran daha çok olumsuz çağrışımlarla kullanıldığını belirtmek gerekir. Zira köpekler kanaryaları, kedilerse halıları parçalar; oysa serçe yavruları ve tilkiler titrerler ve üşürler. Bu noktada Karakoç şiirinde hayvanların kullanımındaki evcillik ve vahşilik ayırımından sonra “yaratılış işlevi” denebilecek bir kavrama dikkat çekmek gerekir. Karakoç için hayvanların imgesel değerini belirleyen durum Allah'ın onları hangi işlev için yarattığıdır. Örneğin kurbanlık hayvanların kurban edilişi bir merhamet sahnesi olarak çizilirken av imgesi bir vahşeti çağırıştırır. Hızır'la Kırk Saat'teki Kurban Bayramı epizodunda kurban edilmeyi bekleyen hayvanlar büyük bir tevekkülle o anı beklerler. Bu hayvanlar, yaşamın sırrına ermiş ve kurban emrine boyun eğmişlerdir. Karakoç şiirinin temel dayanağı olan “basübadelmevt”i yani dirilişi “*Ölmeden önce ölümünden sonrasını görmüşlerdir sanki*” dizesi ile açıklar.

Açar bir kavram olarak hayvanların yaratılış işlevi kullanıldığında kuşlar, genel olarak hayata estetik bir değer katmak için yaratılmışlardır Karakoç şiirinde. Bu yüzden “Av Edebiyatı” şiirinde kuşların öldürülmesi doğaya ve yaratılışa karşı işlenmiş bir suç olarak belirlenir. Bir trajedi şeklinde oluşturulmuş şiirde yeşil koro ve tehlikeli koro arasındaki çatışma trajedinin doğasına uygun olarak kuşun ölümü ile sonuçlanır. Av imgesi ile modernizm ve tüketim kültürü arasındaki ilişki de “Somut” adlı şiirde ifade edilir. Bu şiirde insanoğlunun kent yaşamındaki tüketim alışkanlığı karşısında doğadaki av dahi masum bulunur: “*Bağda bahçede evde gezinmiyor ki o yüksek öfke, O savaş kokusu av hâli, Mutfağa, kilere dönük av borusu*”dur.

Evcillik perspektifinde düşünüldüğünde vahşi hayvanların kendi doğal çevreleri içerisinde kötülük içermeyen bir biçimde imgelendikleri görülür. Fakat insanoğlunun müdahalesi ile doğal

ortamlarından kopmak zorunda kalan hayvanlar insan için kötücülleşir. Akrep bu durumu en net biçimde örnekleyen imgedir. “Akrepin Ölümü” şiirindeki “*Dondu akrepin zehri damarlarında Karşısına dikilip durmuş bir insanoğlu.*” Veya “Ötesini Söylemeyeceğim” şiirindeki “*Ayrıca matmazelin üzerine bir akrep atabileceğimi de düşünün / Tam karnının beyaz yerinden tutarsanız bir şey yapmaz! Ama onu Matmazel bilmez ki o tam kuyruğundan tutar.*” dizeleri doğa-insan ilişkilerinin Doğu-Batı ilişkilerine gönderme yapılarak kullanılmasıdır. Bu şiire göre bir yerin yerlisi olan için oranın akrebi bir tehlike değildir. Orayı işgal edenler, işgal ettikleri yerin doğasına yabancı oldukları için doğa onlar için kötücülleşir.

Evcillik-vahşilik, Doğu-Batı, yerlilik-yabancılık kavramlarının şiirde oluşturduğu gerilim, gelenekle modernizm arasındaki estetik çelişkiyi ifade etmek için de kullanılır. “Köşe” şiirinde kullanılan keklik, bülbül, keçi ve at sembolleri, özlenen geleneksel imajların yansımalarıdır. Bu şiirde saksılar köşelerde keklik gibi durur, bülbül yaratıldığı şekliyle Londra'nın ortasında da bırakılsa yine bülbüldür. Tıpkı Leyla'nın evrensel güzelliği ve iyiliği gibi değişmez.

Modernizm karşısında vahşi hayvanların savunmasızlığı Karakoç'un geleneği ön plana çıkarmak için sık sık kullandığı bir metottur. “Tut” şiirinde avcısı karşısında tek savunma mekanizması olan keskin duyma duyusunu kaybeden ve sağır olan geyiğin ölümü, modernizm karşısında geleneğin yenilgisini ima eder. Son kralın üstünde yorulan son kuş bir masal devrinin ya da Süleyman Peygamber devrinin bir daha geri gelmeyecek biçimde yitirilişini anlatır. Modern insanın çaresizlik içerisinde kuşun dökülen tüylerini toplamaya çalışması modern insanın trajedisinin ifadesidir.

Modern şehirler bir biçimde bazı hayvan ve insanların kaçınılmaz bir biçimde paylaştıkları bir mekânı temsil eder. Bu paylaşımda mekânın yabancılaştırıcı bir etkisi söz konusudur her iki taraf için. Örneğin bir çekirge doğada rastlandığında insan için bir yabancılaşma yaratmazken, şehirdeki evin içinde bir korku nesnesine dönüşür. Bir tarla faresi şehirdeki mutfağınızda sizi iğrendirir. Hamamböceği de öyle. Modern bir insan için dağ başları, ormanlar, tarlalar tahta ta-

vanlı köy odaları kendini rahat hissedemeyeceği yerlere dönüşmüştür.

Karakoç şiirinde doğa insan ilişkileri dışında bazı hayvan sembollerinin özel anlamları vardır. Horoz, deve, akrep ve yılan sembolleri bu özel imgelerin bazılarıdır. Tavus kuşu bu bağlamda Karakoç şiirindeki özel imgesel kullanımın bir örneğidir. “Ve Mona Roza”daki tavus kuşu, erginleşme ve dönüşümün temsilcisi olarak kullanılır:

Sana tavus kuşunun içime girdiğini / Son, en son söz olarak söylemek istiyorum.

İçime girdiğini, tüyünü yolduğunu / Son, en son söz olarak söylemek istiyorum.

İçimde tavusların bir bir kaybolduğunu, Bana da bir çift ak kanat kaldığını

Son, en son söz olarak söylemek istiyorum.

Bu dizeler, güzelliği ve çirkinliği aynı anda üstünde taşıyan eril bir imge olarak tavus kuşunun trajedisini içerir. Zira erkek tavus kuşunun sesi ve fiziksel görüntüsü; kuyruğu ve ayakları arasındaki zıtlık, trajediyi besleyebilecek düzeydeki bir zıtlıktır. Bir başlık olarak hayvan sembolünün Karakoç şiirine dâhil olduğu şiir olan Kara Yılan şiirinde de süt ve kara yılan arasındaki zıtlık yoğun bir trajik söylemi besler. Bu zıtlık Karakoç şiirinin ilerleyen evrelerinde göreceğimiz alışılmadık bağdaştırmaların da ilk örneğidir. Şiir uzmanı develer, bilgi meleği filler, incil sesli keçiler, kuruyan karıncalar, akrep meleği aynalar, karpuzun ortasında kesilen köpekler, şehri terk eden ve ürperen horozlar, (yerlerini çalar saatlere bırakırlar) köpeklere sahip olan dişler çarpılmış bir atın hayaleti gibi kullanımlar, altüst olmuş bir tabiat insan ilişkisini de anlatırlar bazen.

Karakoç şiirinin geneline yayılmış olan “at” imgesi istikrarlı ve tutarlı bir ideolojik semboldür. Karakoç şiirine at imgesi herhangi bir değişime uğramadan sert ve ideolojik çağrışımlarla girer. *Koşu bittikten sonra koşan atlar*, evcilleştirilmiş ve insan tarafından yönlendirilmiş bir canlının kendi yaratılışına doğru yaptığı bir atılımı simgeler. At, yaratılışı koşmaya uygun olduğu için koşar. Bu onun varlığının ona sağladığı bir şarttır. İnsanoğlu onu çizgiler arasında koşturarak ona bir nevi yapay bir işlev yükler. Karakoç’un atı, insani

görevleri reddetmeden varlığının esasına yönelen, orda özgürlüğünü arayan bir ruhun sembolüdür. Atın sırtında taşıdığı ilk göze çarpan özelliği; modernizm, Batı ve sömürü karşıtıdır. “Tahta At” şiiri atın tahtalığı ve mekanikliği yönüyle yapaylığına tevîl edilebilecek biçimde kullanıldığı bir şiirdir. Sonundaki notta 1956 yılının yılbaşı gecesi yazıldığını öğrendiğimiz şiirdeki masalsi unsurların ölümünün nedeni “tahta attır.”

At imgesinin epik kaynağının net bir biçimde açığa çıkışı “Kutsal At” şiiri vesilesiyledir. Cezayir direnişini anlatışıyla epik bir karakter yüklenen at, Hz. Ali’nin atı olarak bir kurtarıcıdır. “Çocukluğumuz” şiirindeki “Ali ve at, gelip kurtarırdı bizi darağacından / Asya’da, Afrika’da, geçmişte gelecekte / Biz o atın tozuna kapanır ağlardık” dizeleri epğin ve özlemin en kuvvetle at imgesine yoğunlaştığı dizelerdir.

Karakoç şiirinde yaratılış işlevlerine göre kategorize edilen hayvanlar içerisinde genellikle olumsuz nitelik taşıyan bazı hayvanlar vardır. Bunlardan en dikkat çeken maymundur. Akrep ve yılan gibi hayvanlar zaman zaman asil çağrışımlarla birlikte kullanılmalarına rağmen maymun, insanın maskarası olarak sürekli olumsuz bir imge hâlinde kullanılır. Kanarya, beygir ve horoz gibi hayvanlar da insanın emrinde oldukları hâlde kendi yaratılış amaçlarını yitirmedikleri düşüncesi ile olumlu bir biçimde kullanılırlar.

Karakoç şiirinde hayvan sembollerinin okuyucuyu çağırdığı nokta, modernizm gelenek ve Doğu-Batı çatışmalarının yaratılış ekseninde sorgulanışı olarak belirlenebilir. “Ağustos Böceği Bir Meşaledir” şiiri Batı dünyasının pragmatist mantığı karşısında sanatın, estetiğin, güzelliğin ve yaratılışın direnişidir. Bu direnişin trajik bir sona evrildiğini söylemek mümkündür. Karakoç’un “Meydan Ortaya Çıktığında” adlı hikâye kitabının son öyküsü olan “Kartal” öyküsü; şiirlerindeki epik, lirik ve trajik öğelerin bir arada ölümüne evrilişini anlatır. Hikâyede Kartal ve güneş gibi yüce değerlerin insan tarafından doğayla bağlantısı kesilince ölümü anlatılırken şiirdeki imgelerin bir hülâsası okuyucuya sunulur. Karakoç’un gemisinin üzerindeki son kartal korkunç bir duman içinde boğulur ve trajik bir biçimde ölür.■